

Mgr Łukasz Mroczyński – Szmaj¹⁾

Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Prawa i Administracji, Zakład Prawa Handlowego i Gospodarczego

Koordinator do spraw negocjacji – jako gwarancja indywidualnego bezpieczeństwa konsumentana rynku energii elektrycznej?

The Negotiations Coordinator – as a guarantee of personal consumer safety on the energy market?

Specyfiką sektora energetycznego jest m.in. bardzo zróżnicowana struktura podmiotowa jego uczestników. Realizacja trzech generacji pakietów liberalizujących w energetyce dokonała transpozycji do polskiego porządku szeregu unijnych zasad i wartości, w tym zasady TPA czy unbundlingu, ugruntowujących segmentyzację przedsiębiorstw energetycznych zintegrowanych pionowo. Niestety, z przedmiotową – niekiedy więc podstawową wiedzą, przeciętny konsument zaznajomiony jest raczej sporadycznie. „Turbulentność” rozwiązań prawnych, liczne nowelizacje *Prawa energetycznego*²⁾, nieczytelność samej ustawy *Prawo energetyczne* czy przemiany organizacyjno-podmiotowe skutkują niechęcią do głębszego zaznajomienia się przez konsumenta z problematyką prawa energetycznego jako takiego.

Pod względem prawnym zdajemy się żyć w przeregulowanej rzeczywistości obciążonej nakazami, zakazami i innymi negatywnymi konsekwencjami najczęściej natury finansowej. Tą negatywną perspektywę zdaje się zauważać unijny prawodawca (a za nim ustawodawca krajowy), dążący w swoich działaniach do równoważenia interesów przedsiębiorstw energetycznych jak i konsumentów. W tym zakresie obok m.in. działań na rzecz odbiorcy wrażliwego, w ramach programowych ogólnounijnych elementów wprowadzania systemowej równowagi jest upowszechnianie instytucji polubownego rozwiązywania sporów w sektorach regulowanych.

Wpływ prawa Unii Europejskiej

Ideę tę *expressis verbis* wyrażają przepisy dyrektyw III pakietu liberalizującego w energetyce, a mianowicie Dyrektywa

2009/72/WE³⁾ w której art. 3 ust. 13., stanowi iż „Państwa członkowskie zapewniają wdrożenie niezależnego mechanizmu, takiego jak rzecznik praw odbiorców energii lub organ ochrony konsumentów, w celu zapewnienia skutecznego rozstrzygnięcia skarg i pozasądowego rozstrzygnięcia sporów” oraz Dyrektywa 2009/73/WE⁴⁾: Art. 3 ust. 9 zd. 3: „(...) Państwa członkowskie zapewniają wdrożenie niezależnego mechanizmu, takiego jak rzecznik praw odbiorców energii lub organ ochrony konsumentów, w celu zapewnienia skutecznego rozstrzygnięcia skarg i pozasądowego rozstrzygnięcia sporów.”

Ponadto, zaznaczyć należy, iż bezpośrednim impulsem do wprowadzonych aktualnie zmian jest konieczność dostosowania prawa polskiego do przepisów unijnego pakietu ADR w sprawach konsumenckich⁵⁾.

³⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/72/WE z dnia 13 lipca 2009 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej i uchylającej dyrektywę 2003/54/WE, Dz. Urz. WE 2009 L 211/55 z 14.8.2009 r.

⁴⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/73/WE z dnia 13 lipca 2009 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego i uchylającej dyrektywę 2003/55/WE, Dz. Urz. WE 2009 L 211/94 z 14.8.2009 r.

⁵⁾ W skład Pakietu weszły: Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 524/2013 z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie internetowego systemu rozstrzygnięcia sporów konsumenckich oraz zmiany rozporządzenia (WE) nr 2006/2004 i dyrektywy 2009/22/WE (rozporządzenie w sprawie ODR w sporach konsumenckich) Dz. Urz. UE 2013 L 165/1 z 18.6.2013 r. (samo Rozporządzenie weszło w życie dwudziestego dnia po jego opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej, natomiast jego przepisy stosuje się od dnia 9 stycznia 2016 r., z wyjątkiem: — art. 2 ust. 3 i art. 7 ust. 1 i 5, których stosowanie nastąpiło od dnia 9 lipca 2015 r., oraz art. 5 ust. 1 i 7, art. 6, art. 7 ust. 7, art. 8 ust. 3 i 4, art. 11, 16 i 17, które stosuje się począwszy od dnia 8 lipca 2013 r.) oraz Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/11/UE z 21 maja 2013 r. w sprawie alternatywnych metod rozstrzygnięcia sporów konsumenckich oraz zmiany rozporządzenia (WE) nr 2006/2004 i dyrektywy 2009/22/WE (dyrektywa ADR) Dz. Urz. UE 2013 L 165/79 z 18.6.2013 r., z terminem transpozycji, który miał być zrealizowany do dnia 9 lipca 2015 r.

¹⁾ Autor jest uczestnikiem Studiów doktoranckich na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego.

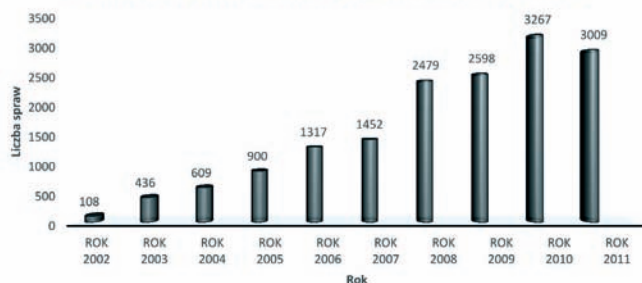
²⁾ Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – *Prawo energetyczne*, Tekst jedn. Dz. U. z 2017 nr 0 poz. 220.

Uprzednie modele rozwiązań legislacyjnych

Warto jednak zauważyć, iż polski ustawodawca z przedmiotową kwestią mierzy się nie po raz pierwszy⁶⁾. Oznacza to jednak, iż jak dotąd nie wypracowano spójnej, efektywnej koncepcji podmiotu „zapewniającego skuteczne rozstrzygnięcie skarg i pozasądowe rozstrzygnięcie sporów”. Ogólne omówienie dotychczasowych rozwiązań prawnych prezentuje tabela 1.

⁶⁾ Na ten temat: J. Bełkowski, *O zadaniach Rzecznika Odbiorców Paliw i Energii*, „Biuletyn URE” 2002 nr 5; I. Figaszewska, *Zadania Rzecznika Odbiorców Paliw i Energii w Urzędzie Regulacji Energetyki*, „Biuletyn URE” nr 1/2011. s. 40-45, dostępny: http://www.ure.gov.pl/ftp/Biuletyny_URE/2011/2010_03_31-biuletyn_nr1.pdf. Stan na 7 maja 2017 r.; Ł. Mroczyński-Szmaj, *Rola oraz ewolucja prawna instytucji Rzecznika Odbiorców Paliw i Energii w zakresie ochrony konsumenta* [w:] M. Czarna (red.), *Konsument na rynku energii elektrycznej*, Warszawa 2013, s. 159-182; Ł. Mroczyński-Szmaj, *Uwagi na tle możliwości wykorzystania arbitrażu jako skutecznej metody zakończenia sporu w polskim sektorze energetycznym* [w:] B. Fuchs, J. Olszewski (red.), *Arbitraż – między teorią a praktyką*, Rzeszów 2014, s. 170-172; Ł. Mroczyński-Szmaj, *Uwagi dotyczące zmian legislacyjnych w zakresie ochrony konsumenta w kontekście implementacji dyrektywy III pakietu energetycznego* [w:] M. Ganczar, E. Sługocka-Krupa, *Ochrona konsumentów i jej współczesne wyzwania*, Lublin 2014, s. 231-234.

Liczba spraw skierowanych do Rzecznika Odbiorców Paliw i Energii w latach 2002 - 2011

Rys. 1. Wykres liczby spraw kierowanych do Rzecznika Odbiorców Paliw i Energii w latach 2002-2011 (do 26 września 2011)

Źródło: Wykres opracowany na podstawie Rys. 32 ze Sprawozdania Prezesa URE za 2011 r., Biuletyn URE, Nr. 2/2012. s.199. Dostępny na stronie: http://www.ure.gov.pl/portal/pl/504/4567/Biuletyn_Urzedu_Regulacji_Energetyki_2012.html. Stan na dzień 7 maja 2017. Publikowany także: Ł. Mroczyński, *Rola oraz ewolucja prawna instytucji Rzecznika Odbiorców Paliw i Energii w zakresie ochrony konsumenta* [w:] M. Czarna (red.), *Konsument na rynku energii elektrycznej*, Warszawa 2013, s. 169.

Tabela 1

Uprzednie modele rozwiązań legislacyjnych

Element porównawczy	Rzecznik Odbiorców Paliw i Energii (ROPIE)	Rzecznik Odbiorców	Stałe Polubowne Sądy Konsumentckie przy WIH
Umocowanie i sposób powołania	Od 1 lipca 2002 r. na mocy Zarządzenia Ministra Gospodarki z 25 czerwca 2002 r. w sprawie nadania statutu Urzędowi Regulacji Energetyki (M.P. z 2002 r., nr 26, poz. 436)	Propozycja legislacyjna Ministerstwa Gospodarki – projekt ustawy <i>Prawo energetyczne</i> z dnia 20 grudnia 2011 r. ¹⁾ (projekt nie wszedł w życie)	wchodząca w życie z dniem 11 września 2013 r. – z ustawą z dnia 26 lipca 2013 r. o zmianie ustawy – <i>Prawo energetyczne oraz niektórych innych ustaw</i> (Dz. U. z 2013 r. nr 0 poz. 984) nowelizująca W ustawie z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej w art. 37 ust. 3. oraz Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie określenia regulaminu organizacji i działania stałych polubownych sądów konsumenckich ²⁾ . Organizację SPSK określała umowa o ich zorganizowanie, która jest zawierana przez Wojewódzkich Inspektorów Inspekcji Handlowej z organizacjami pozarządowymi reprezentującymi konsumentów lub przedsiębiorców oraz innymi zainteresowanymi jednostkami organizacyjnymi.
Wymogi stawiane kandydatom	Ustawa <i>Prawo energetyczne</i> ani Zarządzenie Ministra Gospodarki z 25 czerwca 2002 r. w sprawie nadania statutu Urzędowi Regulacji Energetyki nie określały wymogów w tym zakresie	Wedle art. 171 ust 2. projektu, Rzecznikiem miała być osoba: 1) wyróżniająca się wiedzą i doświadczeniem w zakresie spraw należących do właściwości Rzecznika; 2) posiadająca wyższe wykształcenie prawnicze; 3) korzystająca z pełni praw publicznych; 4) niebędąca skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo; 5) posiadająca wykształcenie i wiedzę z zakresu spraw należących do właściwości Rzecznika.	W skład stałego polubownego sądu konsumenckiego przy wojewódzkim inspektorze inspekcji handlowej, wchodzi: 1) przewodniczący, 2) stali arbitrzy. Stałych arbitrów – w liczbie niezbędnej do zapewnienia prawidłowego działania sądu – wyznaczają organizacje reprezentujące konsumentów i organizacje reprezentujące przedsiębiorców, będące stronami umowy o zorganizowaniu sądu, przy czym liczba stałych arbitrów wyznaczonych przez organizacje reprezentujące konsumentów powinna być równa liczbie stałych arbitrów wyznaczonych przez organizacje reprezentujące przedsiębiorców. Co najmniej jedną trzecią liczby stałych arbitrów, o której mowa w ust. 1, powinny stanowić osoby mające wyższe wykształcenie prawnicze. Wojewódzki inspektor inspekcji handlowej wpisuje stałych arbitrów na listę stałych arbitrów i odbiera od nich ślubowanie. Lista składa się z części A, na którą wpisuje się stałych arbitrów wyznaczonych przez organizacje reprezentujące konsumentów, i z części B, na którą wpisuje się stałych arbitrów wyznaczonych przez organizacje reprezentujące przedsiębiorców. Listę przechowuje przewodniczący i udostępnia ją do wglądu stronom na ich żądanie. Kadencja stałych arbitrów trwa cztery lata i liczy się od dnia wpisania na listę. Przewodniczącego powołuje i odwołuje wojewódzki inspektor inspekcji handlowej, po zasięgnięciu opinii stron umowy.

<p>Zakres kompetencji/właściwości</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Szczegółowo Rzecznika Odbiorców Paliw i Energii uregulowany w Regulaminie Organizacyjnym Urzędu Regulacji Energetyki, który zawierał także otwarty katalog kompetencji Rzecznika, do którego zaliczono w szczególności: <ul style="list-style-type: none"> – udzielanie informacji i pomocy odbiorcom energii elektrycznej, paliw gazowych i ciepła, w celu ochrony interesów odbiorców w ich stosunkach z przedsiębiorstwami energetycznymi; oraz – współpraca z przedsiębiorstwami energetycznymi i ich organizacjami w zakresie ochrony interesów odbiorców oraz z instytucjami zajmującymi się ochroną konsumentów. • Sprawozdanie Prezesa URE za rok 2002³⁾ do kompetencji Rzecznika zaliczyło także publikowanie oraz upowszechnianie informacji o działaniach służących zwiększeniu efektywności użytkowania paliw i energii. • Rzecznik miał możliwość zwrócenia się bezpośrednio do osób, które w przedsiębiorstwach energetycznych były odpowiedzialne za daną materię spraw lub też do ich przełożonych, licząc na szybkie wyjaśnienie sedna problemu⁴⁾. 	<p>Do zadań Rzecznika w nowej formule zaliczono zgodnie art. 170 ust. 3 projektu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Udzielanie bezpłatnych porad prawnych w zakresie ochrony interesów odbiorców; 2) występowanie do przedsiębiorstw energetycznych i ich organizacji w sprawach dotyczących ochrony praw i interesów odbiorców; 3) współdziałanie z właściwymi miejscowo delegaturami URE oraz organizacjami konsumenckimi w zakresie dotyczącym ochrony interesów odbiorców; 4) występowanie do właściwych organów z wnioskami dotyczącymi wprowadzenia nowych regulacji prawnych lub wprowadzenia zmian w obowiązujących przepisach dotyczących ochrony interesów odbiorców. <p>Uzupełnieniem jego działalności miały być działające przy Prezesie URE „sądy polubowne” zorganizowane na podstawie umów o zorganizowanie takich sądów, zawartych przez Prezesa URE z organizacjami pozarządowymi reprezentującymi odbiorców lub przedsiębiorstwa energetyczne. Sądy polubowne rozpatrywać miały spory wynikłe z umów o przyłączenie do sieci, umów sprzedaży, świadczenia usług przesyłania lub dystrybucji paliw gazowych, energii elektrycznej lub ciepła oraz umów kompleksowych zawartych pomiędzy odbiorcami końcowymi a przedsiębiorstwami energetycznymi, a także spory dotyczące nieuzasadnionego wstrzymania dostarczania energii elektrycznej lub ciepła, przy czym prawo dochodzenia roszczeń w postępowaniu przed sądami polubownymi przysługiwało odbiorcy końcowemu dopiero po rozpatrzeniu przez przedsiębiorstwo energetyczne złożonej przez odbiorcę końcowego reklamacji.</p>	<p>Stałe Polubowne Sądy Konsumenckie rozpatrywały spory:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) o prawa majątkowe wynikłe z umów sprzedaży produktów i świadczenia usług zawartych pomiędzy konsumentami i przedsiębiorcami; 2) wynikłe z umów o przyłączenie do sieci elektroenergetycznej, ciepłowniczej lub gazowej, umów o świadczenie usług przesyłania lub dystrybucji energii elektrycznej, gazu ziemnego lub umów o świadczenie usług przesyłania i dystrybucji ciepła, umów sprzedaży oraz umów kompleksowych, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. – <i>Prawo energetyczne</i> (Dz. U. z 2012 r. poz. 1059, z późn. zm.3), w których jedną ze stron jest konsument – na podstawie regulaminu.
<p>Okres funkcjonowania</p>	<p>Zarządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 7 września 2011 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie nadania statutu Urzędowi Regulacji Energetyki (M.P. z 2011 r. nr 84, poz. 879.) które weszło w życie 26 września 2011 r. zlikwidowano ROPIE wprowadzając na to miejsce Punkt Informacyjny dla Odbiorców Paliw i Energii. (9 lat i 2 miesiące)</p>	<p>(projekt nie wszedł w życie)</p>	<p>Od 11 września 2013 roku do 10 stycznia 2017 r. tj. do wejścia w życie ustawy z dnia 23 września 2016 r. – <i>O pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich</i> znowelizowana została ustawa z 10 kwietnia 1997 r. – <i>Prawo energetyczne</i> (Dz. U. z 2016 nr 0 poz. 1823)</p>
<p>Ocena fachowości i efektywności</p>	<p>Do połowy 2010 r. ROPIE działał jako stanowisko jednoosobowe, następnie został przekształcony w wieloosobowe stanowisko pracy i funkcję tę pełnili 3 osoby. Przedmiotowa instytucja cieszyła się dużym i rosnącym zainteresowaniem (rys. 1), mimo, jak wskazywano, nie miała ona żadnych kompetencji o charakterze władczym. Rzecznik, przede wszystkim, udzielał informacji i pomocy odbiorcom paliw gazowych oraz energii elektrycznej i ciepłej w ich stosunkach z przedsiębiorstwami energetycznymi, jak również współpracował z przedsiębiorstwami energetycznymi oraz organizacjami konsumenckimi i Rzecznikami Konsumentów w zakresie ochrony interesów odbiorców⁵⁾.</p>	<p>Powyższą regulację należy ocenić jako słuszną próbę kompleksowego rozwiązania problemu. Niestety II projekt legislacyjny ustawy <i>Prawo energetyczne</i> z 8.10.2012 r. Ministerstwa Gospodarki nie przewidywał powstania instytucji Rzecznika Odbiorców. W ocenie autora, wcześniej kreowana koncepcja była bliższą intencji prawodawcy unijnego. Także wchodząca w życie z dniem 11 września 2013 r. – ustawa z dnia 26 lipca 2013 r. o zmianie ustawy – <i>Prawo energetyczne oraz niektórych innych ustaw</i> (Dz. U. z 2013 r.nr 0 poz. 984), nie przewidywała Rzecznika Odbiorców cedując materię rozwiązywania sporów konsumenckich w energetyce na stałe polubowne sądy konsumenckie.</p>	<p>Jako że do umów o zorganizowanie SPSK nie przystępowały przedsiębiorstwa energetyczne (ani środowiska konsumenckie nie zgłaszały „fachowców”) w składach orzekających brak było osób posiadających odpowiednią wiedzę z zakresu rynku energetycznego. W związku z czym „(...) w nowym modelu systemu ADR Inspekcja Handlowa jest podmiotem ADR o charakterze horyzontalnym, tzn. będzie właściwa dla tych spraw, dla których nie utworzono sektorowego podmiotu ADR stąd też zmiany w ustawie o Inspekcji Handlowej mają na celu dostosowanie tej instytucji i prowadzonych przez nią postępowania do wymogów dyrektywy ADR i nowego systemu ADR⁶⁾</p>

¹⁾ Projekt dostępny m.in. na stronie: http://sep.com.pl/pliki/File/prawo_en_proj19247.pdf Stan na 7 maj 2017 r.

²⁾ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 września 2001 r. w sprawie określenia regulaminu organizacji i działania stałych polubownych sądów konsumenckich (Dz. U. z 2001 nr 113, poz. 1214).

³⁾ Biuletyn dostępny na stronie: https://www.ure.gov.pl/ftp/Biuletyn_URE/2003/2003.05.02-biuletyn_nr3%28sprawozdanie2002%29.pdf Stan na 7 maja 2017 r.

⁴⁾ J. Bełkowski, O zadaniach Rzecznika...op. cit., s. 29. Por. Ł. Mroczyński, Rola oraz ewolucja prawna...op. cit., s. 167-168.

⁵⁾ I. Figaszewska, Zadania Rzecznika Odbiorców Paliw i Energii w Urzędzie Regulacji Energetyki, Biuletyn URE nr 1/2011. s. 40.

⁶⁾ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich druk nr 630 z 2016-06-14, s 30; dostępne na stronie <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=630> Stan na dzień 7 maja 2017 r.

Nowy model rozwiązania legislacyjnego – Koordynator do spraw negocjacji

Uwagi ogólne oraz background zmian

Ustawą z dnia 23 września 2016 r. – *O pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich* zrealizowane zostały założenia przedmiotowego projektu ustawy, które zakładały w zakresie rozpatrywania sporów wynikłych z umów o przyłączenie do sieci elektroenergetycznej, ciepłowniczej lub gazowej, umów o świadczenie usług przesyłania lub dystrybucji energii elektrycznej, gazu ziemnego lub umów o świadczenie usług przesyłania i dystrybucji ciepła, umów sprzedaży oraz umów kompleksowych, w rozumieniu przepisów *Prawa energetycznego*, zgodnie z nowo przyjętym modelem systemu ADR, właściwość wyspecjalizowanego podmiotu ADR powołanego przy Prezesie URE, tj. **Koordynatora ds. negocjacji**, a nie, jak dotychczas, IH(SPSK)⁷⁾.

Kadencja Koordynatora ma trwać 4 lata. Postępowanie konkursowe w przedmiocie wyłonienia Koordynatora zostało ogłoszone 15 grudnia 2016 r. (BDG.WKiS.112.1.2017.AR), z datą składania dokumentów do 1 marca 2017 r. Do dziś jednak nie ma informacji dotyczącej rozstrzygnięcia przedmiotowego konkursu na stronie internetowej URE⁸⁾.

Oceniając przedmiotową instytucję, już na wstępie, daje się zauważyć słuszny powrót do idei monokratycznego podmiotu działającego w ochronie konsumenta w sektorze energetycznym. Wątpliwości nastrocza jednak wybór przyjętej nazwy, kwestia „niezależności” oraz kwalifikacji podmiotu, jakim jest Koordynator ds. negocjacji, kwalifikacji, jakie powinna spełniać osoba desygnowana na to stanowisko, kończąc na merytorycznych kompetencjach w zakresie możliwości zakończenia sporu pomiędzy stronami. Te kwestie będą jednak przedmiotem odrębnego opracowania.

⁷⁾ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy *o pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich*, druk nr 630 z 2016-06-14, s. 30-31; dostępne na stronie <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=630>. Stan na dzień 7 maja 2017 r.

⁸⁾ <https://www.ure.gov.pl/pl/urząd/informacje-ogolne/aktualnosci>
Stan na dzień 7 maja 2017 r.

Kompetencje i ograniczenia osoby ubiegającej się o stanowisko Koordynatora ds. negocjacji

Wymagania stawiane kandydatom na stanowiska Prezesa URE i Koordynatora ds. negocjacji oraz ograniczenia na etapie wykonywania funkcji wyrażone w *Prawie energetycznym* podano w tabeli 2.

Można po wybiórczej analizie przepisów *Prawa energetycznego* odnieść wrażenie, iż sumarycznie więcej ograniczeń dotyczy Koordynatora do spraw negocjacji (i kandydata na to stanowisko), w zasadzie z tą tylko różnicą, iż w świetle prezentowanego zestawienia (tab. 2), Koordynatorem do spraw negocjacji może być cudzoziemiec, który na etapie prowadzonego postępowania potencjalnie może wejść w posiadanie danych mających znaczenie dla bezpieczeństwa energetycznego państwa polskiego.

Zakres podmiotowy i przedmiotowy działalności Koordynatora ds. negocjacji

Zgodnie z brzmieniem art. 31a ust. 1 *Prawa energetycznego* Koordynator działa przy Prezesie URE (jest także przez niego powoływany w drodze otwartego i konkurencyjnego konkursu – art. 31c ust. 1), a jego zadaniem jest **prowadzenie postępowań w sprawie pozasądowego rozwiązywania sporów** (skr. Postępowania ADR) między (aspekt podmiotowy):

- odbiorcami paliw gazowych, energii elektrycznej lub ciepła w gospodarstwie domowym a przedsiębiorstwami energetycznymi oraz
- prosumentami będącymi konsumentami a przedsiębiorstwami energetycznymi.

Postępowania ADR prowadzone przez Koordynatora w aspekcie przedmiotowym dotyczyć będą sporów wynikłych z umów:

- 1) o przyłączenie do sieci elektroenergetycznej, gazowej lub ciepłowniczej, w tym przyłączenia mikroinstalacji;
- 2) o świadczenie usług przesyłania lub dystrybucji energii elektrycznej lub gazu ziemnego;
- 3) o świadczenie usług przesyłania i dystrybucji ciepła;
- 4) sprzedaży;
- 5) kompleksowych.

Tabela 2

Wymagania stawiane kandydatom na stanowiska Prezesa URE i Koordynatora oraz ograniczenia na etapie wykonywania funkcji wyrażone w *Prawie energetycznym*

Prezes Urzędu Regulacji Energetyki	Koordynator do spraw negocjacji
<p>Stanowisko Prezesa URE może zajmować osoba, która:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) posiada tytuł zawodowy magistra lub równorzędny; 2) jest obywatelem polskim; 3) korzysta z pełni praw publicznych; 4) nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe; 5) posiada kompetencje kierownicze; 6) posiada co najmniej 6-letni staż pracy, w tym co najmniej 3-letni staż pracy na stanowisku kierowniczym; 7) posiada wykształcenie i wiedzę z zakresu spraw należących do właściwości Prezesa URE. (art. 21 ust. 2b PrEnerg) 	<p>Stanowisko Koordynatora może zajmować osoba, która:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) posiada tytuł zawodowy magistra lub równorzędny; 2) korzysta z pełni praw publicznych; 3) nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe ani nie orzeczono wobec niej zakazu zajmowania kierowniczych stanowisk lub pełnienia funkcji związanych ze szczególną odpowiedzialnością w organach państwa; 4) posiada kompetencje kierownicze; 5) posiada co najmniej 5-letni staż pracy, w tym co najmniej 3-letni staż pracy na stanowisku kierowniczym; 6) posiada wykształcenie i wiedzę z zakresu spraw należących do właściwości Koordynatora. (art. 31c ust. 2 <i>Prawo energetyczne</i>). <p>Ponadto Koordynator nie może:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) być członkiem zarządów, rad nadzorczych lub komisji rewizyjnych spółek prawa handlowego; 2) być zatrudniony w spółkach prawa handlowego lub wykonywać w nich innych zajęć, które mogłyby wywołać podejrzenie o jego stronniczość lub interesowność; 3) posiadać w spółkach prawa handlowego więcej niż 10% akcji lub udziałów przedstawiających więcej niż 10% kapitału zakładowego – w każdej z tych spółek; 4) prowadzić działalności gospodarczej na własny rachunek lub wspólnie z innymi osobami, a także zarządzać taką działalnością lub być przedstawicielem czy pełnomocnikiem w prowadzeniu takiej działalności. (art. 31c ust. 5 <i>Prawo energetyczne</i>).

Prowadząc postępowania ADR, Koordynator, zgodnie z brzmieniem przepisu art. 31a ust. 2 *Prawa energetycznego*:

- 1) umożliwia zbliżenie stanowisk stron w celu rozwiązania sporu przez jego strony lub
- 2) przedstawia stronom **propozycję** rozwiązania sporu.

Następnie zgodnie z art. 31b ust. 1 *Prawa energetycznego*, w zakresie nieuregulowanym w Rozdziale 4a, dotyczącym Koordynatora:

- 1) stosuje się przepisy ustawy z dnia 23 września 2016 r. o pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich (Dz. U. z 2016 nr 0 poz. 1823);
- 2) nie stosuje się przepisów ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego.

Z kolei art. 31b ust. 2 *Prawa energetycznego* stanowi, iż „Koordynator jest podmiotem uprawnionym do prowadzenia postępowania w sprawie pozasądowego rozwiązywania sporów konsumenckich w rozumieniu ustawy z dnia 23 września 2016 r. o pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich oraz osobą prowadzącą to postępowanie w rozumieniu tej ustawy”.

W tym kontekście negatywnie należy się odnieść do przyjętego rozwiązania w związku z art. 31d ust. 3 wyłączonego możliwości zastosowania zgodnie z art. 3. pkt 3) ustawy z dnia 23 września 2016 r. *O pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich*, które pozwoliłoby Koordynatorowi „rozstrzygnąć spór i narzucić stronom jego rozwiązanie”. Brak tego elementu w sposób znaczący obniża możliwości szybkiego zakończenia sporu przez Koordynatora.

Wniosek

Zgodnie z art. 31d. ust 1. *Prawa energetycznego* postępowanie ADR przed Koordynatorem wszczynają się **na wniosek odbiorcy** paliw gazowych, energii elektrycznej lub ciepła w gospodarstwie domowym albo prosumenta będącego konsumentem. Jednak zgodnie z ustępem, kolejnym warunkiem *sine qua non* wystąpienia z takim wnioskiem jest uprzednie podjęcie przez odbiorcę paliw gazowych, energii elektrycznej lub ciepła w gospodarstwie domowym albo prosumenta będącego konsumentem próby kontaktu z przedsiębiorstwem energetycznym i bezpośredniego rozwiązania sporu.

Przedmiotowy wniosek powinien zawierać co najmniej elementy określone w art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 23 września 2016 r. *O pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich*⁹⁾, z tym, że jak to zostało już wcześniej wspomniane wnioskodawca może wnosić jedynie o umożliwienie zbliżenia stanowisk stron w celu rozwiązania sporu przez jego strony lub przedstawienie stronom propozycji rozwiązania sporu¹⁰⁾.

⁹⁾ „Wniosek o wszczęcie postępowania w sprawie pozasądowego rozwiązywania sporów konsumenckich zawiera co najmniej oznaczenie stron, dokładnie określone żądanie, wskazanie rodzaju postępowania, o którym mowa w art. 3, zgodnie z wyborem wnioskodawcy, oraz jego podpis.”

¹⁰⁾ Opublikowany na stronie internetowej Rządowego Centrum Legislacji 3 marca 2017 r. Numer z wykazu: 58.1.17 Projekt Rozporządzenia Ministra Energii w sprawie prowadzenia przez Koordynatora do spraw negocjacji

Ponadto, zgodnie z normą wyrażoną w art. 31d ust. 4 *Prawa energetycznego*, przedmiotowy wniosek powinien być wyposażony w niezbędne załączniki, tj.:

- 1) informację, czy występowano do Prezesa URE z wnioskiem o rozstrzygnięcie sporu w trybie art. 8 ust. 1;
- 2) oświadczenie, że sprawa o to samo roszczenie między tymi samymi stronami nie jest w toku albo nie została już rozpatrzona przez Koordynatora, inny właściwy podmiot albo sąd;
- 3) kopię korespondencji odbiorcy paliw gazowych, energii elektrycznej lub ciepła w gospodarstwie domowym albo *prosumenta* będącego konsumentem z przedsiębiorstwem energetycznym dotyczącej sporu lub oświadczenie odbiorcy paliw gazowych, energii elektrycznej lub ciepła w gospodarstwie domowym albo *prosumenta* będącego konsumentem o podjęciu próby kontaktu z przedsiębiorstwem energetycznym i bezpośredniego rozwiązania sporu.

Wniosek, który nie spełnia wymagań, powinien być uzupełniony. W tym względzie Koordynator wzywa wnioskodawcę do jego uzupełnienia w wyznaczonym terminie nie krótszym niż 7 dni, pod rygorem jego pozostawienia bez rozpatrzenia (art. 31d ust. 4 *Prawa energetycznego*).

Szczegółowy tryb prowadzenia postępowania ADR przed Koordynatorem, w tym termin na wyrażenie przez strony zgody na przedstawioną propozycję rozwiązania sporu lub zastosowanie się do niej oraz sposób wnoszenia wniosków o wszczęcie postępowania, a także sposób wymiany informacji między stronami postępowania za pomocą środków komunikacji elektronicznej lub przesyłką pocztową są przedmiotem projektowanego Rozporządzenia Ministra Energii w sprawie prowadzenia przez Koordynatora do spraw negocjacji postępowania w zakresie pozasądowego rozwiązywania sporów¹¹⁾, które na dzień dzisiejszy znajduje się jeszcze w fazie konsultacji publicznych, podobnie też jak Projekt Rozporządzenia Ministra Energii w sprawie określenia wysokości progów finansowych wartości przedmiotu sporu, których przekroczenie uprawnia do odmowy rozpatrzenia sporu¹²⁾. W tym względzie, według projektu, Koordynator może odmówić rozpatrzenia sporu, gdy wartość przedmiotu sporu jest mniejsza niż 50 złotych lub większa niż 50 000 złotych.

postępowania w zakresie pozasądowego rozwiązywania sporów <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12295900/katalog/12419108#12419108>. Projekt otwarty stan na 8 maja 2017 r. Zgodnie z projektowanym. „§ 3.1. Wniosek o przeprowadzenie postępowania, zwany dalej „wnioskiem”, oprócz elementów określonych w art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 23 września 2016 r. o pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich (Dz. U. poz. 1823), zawiera: 1) oznaczenie daty sporządzenia wniosku; 2) wskazanie wartości i przedmiotu sporu; 3) opis stanu faktycznego sprawy; 4) uzasadnienie dla przedstawionych żądań; 5) przedstawienie propozycji rozwiązania sporu; 6) wskazanie, czy wnioskodawca zgadza się na prowadzenie sprawy w formie elektronicznej; 7) podpis wnioskodawcy lub jego pełnomocnika w przypadku formy papierowej oraz elektroniczne uwierzytelnienie w przypadku użycia przez wnioskodawcę drogi elektronicznej. W przypadku, gdy wniosek składany jest przez pełnomocnika, do wniosku należy dołączyć pełnomocnictwo.”

¹¹⁾ <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12295900/katalog/12419108#12419108>. Projekt otwarty, stan na 8 maja 2017 r.

¹²⁾ <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12295901/katalog/12419141#12419141> Projekt otwarty, stan na 8 maja 2017 r.

Gwarancja ochrony konsumenta = bezpieczeństwo indywidualne

Fakt wystąpienia z wnioskiem do Koordynatora odbiorca paliw gazowych, energii elektrycznej lub ciepła w gospodarstwie domowym będzie mieć istotne konsekwencje: Zgodnie bowiem z art. 6c ust. 3 *Prawa energetycznego*: „**Jeżeli przedsiębiorstwo energetyczne nie uwzględniło reklamacji, a odbiorca paliw gazowych, energii elektrycznej lub ciepła w gospodarstwie domowym, w terminie 14 dni od dnia otrzymania powiadomienia o nieuwzględnieniu reklamacji, wystąpił do Koordynatora, o którym mowa w art. 31a, z wnioskiem o rozwiązanie sporu w tym zakresie, dostarczania paliw gazowych lub energii nie wstrzymuje się do czasu rozwiązania sporu przez tego Koordynatora.**”. Co istotne, tak dale posunięta ochrona nie będzie obejmować prosumentów będących konsumentami, bowiem treść art. 6c ust. 4. *Prawa energetycznego* brzmi: „Jeżeli przedsiębiorstwo energetyczne nie uwzględniło reklamacji prosumenta będącego konsumentem, prosument ten może wystąpić, w terminie 14 dni od dnia otrzymania powiadomienia o nieuwzględnieniu reklamacji, do Koordynatora, o którym mowa w art. 31a, z wnioskiem o rozwiązanie sporu w tym zakresie” i nie zawiera gwarancji „nie wstrzymywania dostarczania paliw gazowych lub energii do czasu rozwiązania sporu przez tego Koordynatora”.

Przyjęte rozwiązanie legislacyjne art. 6c ust. 3. *Prawa energetycznego* jest dyskusyjne, nie ulega jednak wątpliwości, iż jego wymiar jest „prokonsumencki”. Pojawiają się jednak głosy krytyczne, dotyczące m.in. kumulacji postępowań przed Koordynatorem w sytuacji tożsamości podmiotowej jego uczestników (notoryczne reklamacje konsumenta, a następne wnioski o postępowanie przed Koordynatorem)¹³. Problem ten daje się jednak rozwiązać, przy założeniu, iż samo prawo energetyczne jest „konglomeratem” norm publicznoprawnych i prywatnoprawnych¹⁴ – z przewagą tych pierwszych. Z uwagi na prywatnoprawną metodę regulacji materii dotyczącej ADR (aspekt równowagi stron), jest pole do zastosowania instytucji nadużycia prawa podmiotowego, bowiem zgodnie z art. 5 ustawy – *kodeks cywilny*¹⁵ stanowi iż „Nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony.” Jednocześnie, co warte jest podkreślenia przedmiotowe rozwiązanie będzie gwarantować bezpieczeństwo indywidualne dostaw konsumentom, ale tylko tym którzy są odbiorcami paliw gazowych, energii elektrycznej lub ciepła w gospodarstwie domowym. W ocenie piszącego, w tym względzie ustawodawca powinien się „zreflektować” względem „prosumentów będących konsumentami”.

¹³ Pogląd wyrażony przez Jarosława Sroczyńskiego, radcę prawnego, Partnera w Kancelarii Markiewicz & Sroczyński podczas IV Międzynarodowej Konsumentckiej Konferencji Naukowej „Prawa konsumenta w teorii i praktyce”, Podczas IV panelu dyskusyjnego: „Prawo do efektywnego systemu dochodzenia roszczeń” w dniu 24 lutego 2017 r.

¹⁴ M. Czarna, T. Ogiński, *Prawo energetyczne. Komentarz*, Wyd. 2, Warszawa 2012, s. 5-7. Ci sami Autorzy słusznie zauważają, iż prawo energetyczne zostało wyodrębnione z uwagi na przedmiot – a nie metodę regulacji.

¹⁵ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. *Kodeks cywilny*, Tekst. Jedn. Dz.U. z 2017 nr 0 poz. 459.

Podsumowanie

Odpowiadając na pytanie zawarte w tytule artykułu stwierdzić należy, iż gwarancje bezpieczeństwa indywidualnego (dostaw) występować będą na etapie prowadzenia postępowania przez Koordynatora do spraw negocjacji (ale tylko dla odbiorców paliw gazowych, energii elektrycznej lub ciepła w gospodarstwie domowym), natomiast nie będą się one wiązać z jego wynikiem, gdyż w przyjętych rozwiązaniach legislacyjnych Koordynator nie ma prawa rozstrzygnąć sporu – lecz może co najwyżej wspierać proces komunikacji (umożliwiając zbliżenie stanowisk stron) lub przedstawiać propozycje rozwiązania sporu. W tym sensie można mówić jedynie o „wspieraniu lub przyczynianiu się Koordynatora do spraw negocjacji do wzrostu (poczucia) bezpieczeństwa indywidualnego konsumentów na rynku energii”. W tym zakresie paradoksalnie „gwarancja” może być realizacją przez Prezesa URE jego kompetencji wyrażonej w art. 8 ust. 1 *Prawa energetycznego*.

Z prowadzonych przez Autora konsultacji z przedstawicielami branży energetycznej wyłania się dość sceptyczna postawa wobec nowej instytucji i jej roli. W przypadku przedsiębiorstw sektorowych wynika to z pewnej dozy niepewności spowodowanej brzmieniem oraz przyszłym praktycznym stosowaniem art. 6c ust. 3 *Prawa energetycznego*, natomiast z drugiej strony – osoby ze sfery administracji publicznej w tej kwestii wykazują się podejściem, które można byłoby nazwać „dość obojętnym”. Sam fakt wprowadzenia tej instytucji oraz rozwiązanie art. 6c ust. 3 *Prawa energetycznego* z konsumenckiego punktu widzenia należy ocenić jako słuszne, nie do końca jednak realizuje ono intencje prawodawcy unijnego. Natomiast pragmatyzm funkcjonowania polskiej administracji oraz sektora energetycznego każe przypuszczać, iż brzmienie art. 6c ust. 3 *Prawa energetycznego* z czasem ulegnie zmianie.

PIŚMIENNICTWO

- [1] Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – *Prawo energetyczne*, Tekst jedn. Dz. U. z 2017 nr 0 poz. 220.
- [2] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/72/WE z dnia 13 lipca 2009 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej i uchylającej dyrektywę 2003/54/WE, Dz. Urz. WE 2009 L 211/55 z 14.8.2009 r.
- [3] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/73/WE z dnia 13 lipca 2009 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego i uchylającej dyrektywę 2003/55/WE, Dz. Urz. WE 2009 L 211/94 z 14 sierpnia 2009 r.
- [4] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 524/2013 z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie internetowego systemu rozstrzygania sporów konsumenckich oraz zmiany rozporządzenia (WE) nr 2006/2004 i dyrektywy 2009/22/WE (rozporządzenie w sprawie ODR w sporach konsumenckich) Dz. Urz. UE 2013 L 165/1 z 18.6.2013 r.
- [5] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/11/UE z 21 maja 2013 r. w sprawie alternatywnych metod rozstrzygania sporów konsumenckich oraz zmiany rozporządzenia (WE) nr 2006/2004 i dyrektywy 2009/22/WE (dyrektywa ADR) Dz. Urz. UE 2013 L 165/79 z 18.6.2013 r.
- [6] Bełkowski J., *O zadaniach Rzecznika Odbiorców Paliw i Energii*, „Biuletyn URE” 2002, nr 5.
- [7] Figaszewska I., *Zadania Rzecznika Odbiorców Paliw i Energii w Urzędzie Regulacji Energetyki*, „Biuletyn URE” 2011, nr 1, s. 40-45.

- [8] Mroczyński-Szmaj Ł., *Rola oraz ewolucja prawna instytucji Rzecznika Odbiorców Paliw i Energii w zakresie ochrony konsumenta* [w:] M. Czarnecka (red.), *Konsument na rynku energii elektrycznej*, Warszawa 2013, s. 159-182.
- [9] Mroczyński-Szmaj Ł., *Uwagi na tle możliwości wykorzystania arbitrażu jako skutecznej metody zakończenia sporu w polskim sektorze energetycznym* [w:] B. Fuchs, J. Olszewski (red.), *Arbitraż – między teorią a praktyką*, Rzeszów 2014, s. 170-172.
- [10] Mroczyński-Szmaj Ł., *Uwagi dotyczące zmian legislacyjnych w zakresie ochrony konsumenta w kontekście implementacji dyrektyw III pakietu energetycznego* [w:] M. Ganczar, E. Stugocka-Krupa, *Ochrona konsumentów i jej współczesne wyzwania*, Lublin 2014, s. 231-234.
- [11] Projekt ustawy *Prawo energetyczne* z dnia 20 grudnia 2011 r. Projekt dostępny m.in. na stronie: http://sep.com.pl/pliki/File/prawo_en_proj19247.pdf Stan na 7 maja 2017 r.
- [12] Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 września 2001 r. w sprawie określenia regulaminu organizacji i działania stałych polubownych sądów konsumenckich (Dz. U. z 2001 nr 113, poz. 1214).
- [13] Sprawozdanie Prezesa URE za rok 2002 Biuletyn URE dostępny na stronie: https://www.ure.gov.pl/ftp/Biuletyny_URE/2003/2003.05.02-biuletyn_nr3%28sprawozdanie2002%29.pdf. Stan na 7 maja 2017 r.
- [14] Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy *O pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich*, druk nr 630 z 2016-06-14, s. 30; dostępne na stronie <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=630> Stan na dzień 7 maja 2017 r.
- [15] Sprawozdanie Prezesa URE za 2011 r., „Biuletyn URE” 2012, nr 2, s.199. Dostępny na stronie: http://www.ure.gov.pl/portal/pl/504/4567/Biuletyn_Urzedu_Regulacji_Energetyki_2012.html. Stan na dzień 7 maja 2017.
- [16] <https://www.ure.gov.pl/pl/urzed/informacje-ogolne/aktualnosci> Stan na dzień 7 maja 2017 r.
- [17] Projekt Rozporządzenia Ministra Energii w sprawie prowadzenia przez Koordynatora do spraw negocjacji postępowania w zakresie pozasądowego rozwiązywania sporów <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12295900/katalog/12419108#12419108>. Projekt otwarty. Stan na 8 maja 2017 r.
- [18] Projekt Rozporządzenia Ministra Energii w sprawie określenia wysokości progów finansowych wartości przedmiotu sporu, których przekroczenie uprawnia do odmowy rozpatrzenia sporu <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12295901/katalog/12419141#12419141>. Projekt otwarty stan na 8 maja 2017 r.
- [19] Pogląd wyrażony przez Jarosława Sroczyńskiego, radcę prawnego, Partnera w Kancelarii Markiewicz & Sroczyński podczas IV Międzynarodowej Konsumenckiej Konferencji Naukowej „Prawa konsumenta w teorii i praktyce”, IV panelu dyskusyjnego: „Prawo do efektywnego systemu dochodzenia roszczeń” w dniu 24 lutego 2017 r.
- [20] Czarnecka M., Ogłódek T., *Prawo energetyczne. Komentarz*, Wyd. 2, Warszawa 2012, s. 5-7.
- [21] Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. *Kodeks cywilny*, Tekst. Jedn. Dz.U. z 2017 nr 0, poz. 459.

SUCCESS:POINT

Funkcjonalność systemów dla przemysłu / produkcji
rozwiązania ERP i MES

Katowice, 6 czerwca 2017 r.